

The World of Action

Parashat Vayerkev -

R' Yitzchak said: "The Torah teaches us that when a person does a *mitzvah*, he should do so with a complete and happy heart. Had Reuven known that the Torah would record that he attempted to save Yosef from his brothers, he would have put him on his shoulders and run with him home. And if Aharon had known that the Torah would record that he would be happy when he met Moshe Rabbeinu after [Moshe] was chosen to be the Redeemer, he would have come with drums and cymbals. And if Boaz had known that the *Megillah* would record that he gave Ruth some parched grain to eat, he would have given her a royal banquet" (*Yalkut Shimoni Rus* 604).

2 R. Fraud on the Parasha

What exactly is the Midrash saying here? At first glance, Reuven, Aharon and Boaz seem to be portrayed as publicity hounds. If they had known how much press coverage and exposure they could receive, they would have done things differently. As it was, however, unaware that the public would scrutinize their acts so closely, they did not overextend themselves.

But this cannot be the intent of the Midrash, which clearly comes to praise them, not to bury them. But if so, why didn't these three righteous people do the right thing even without the additional publicity?

The issue in all three cases, apparently, was not one of publicity but of clarity. None of them was certain he was doing the right thing. However, had he known Hashem would endorse his decision and emblazon it in the Torah for all eternity, he would have acted in a much more decisive and resolute way.

3 Reuven had to contend with his brothers, the future tribal patriarchs of the Jewish people, men of great scholarship, righteousness and character. They had sat in judgment and condemned Yosef to death. As much as Reuven objected to the decision of the majority, could he be absolutely certain that he was right and they were wrong? And so Reuven acted tentatively. He persuaded them to toss Yosef into the pit, hoping to sneak back later and pull him out to safety. Had he known Hashem would write in the Torah, "And Reuven heard, and he rescued Yosef," had he known Hashem would endorse his view rather than that of his brothers, he would have acted more decisively. He would have hoisted Yosef onto his shoulders and carried him back to his father.

4 When Aharon went out to greet Moshe, he also had his doubts. After all, he was the older son, the acknowledged leader of the Jewish people in captivity, a man who enjoyed the gift of prophecy. How would people look at it if he stepped aside in favor of his younger brother? Wasn't the younger

brother obliged to honor his older brother? If so, how could he assume a superior position? And so Aharon, who was prepared to accept Moshe as the leader with the least bit of resentment, whose heart was filled to bursting with joy at the prospect of seeing his brother, went forth to greet Moshe, but he suppressed his natural urge to bring musicians and dancers. He did not have the confidence to make such a public spectacle of their reunion. Had he known Hashem would write in the Torah, "Behold, he will come out to welcome you," he would have brought the music and the dancers.

5 Boaz was afraid of the appearance of impropriety. He was concerned that people seeing him give food to the young maiden Rus would raise an arch eyebrow and snicker, "Hey, what's going on with Boaz and Rus? Isn't she a little too young for him?" Had he known Hashem would endorse his actions, he would have laid out a lavish feast for her.

The Midrash concludes, "In days gone by, a person would do a *mitzvah* and the prophet would record it. But now, when a person does a *mitzvah* and people mock him, who records who was right? Eliahu and Mashiach write it down and the Holy One, Blessed is He, signs in affirmation, as it is written (*Malachi* 3:16), 'Then those who fear Hashem spoke to one another and Hashem listened . . .'"

6 The problem of hesitation in the face of criticism and scorn plagues us in every generation. The prophet Malachi foretells a time, just prior to the Messianic era, when people will ridicule those who do *mitzvos*, but Eliahu, Mashiach and Hashem Himself will give the seal of approval to those with the courage to do what is right. The prophet encourages us not to hesitate, not to act tentatively when others accuse us of not being "modern" enough or "progressive" enough. We need not worry that we are in the minority and our detractors are in the majority. We need to act according to the conviction of our beliefs, and in the end, we will surely be vindicated.

Sformo explains that even though there are blemishes that actually increase the strength and value of an animal, they nevertheless render the animal unfit for sacrifice. Throughout the Torah we find completion and wholeness taking precedence over quantity. Thus a whole roll takes precedence over a much larger portion of a loaf of bread, in the recitation of *hamotzi*.

From this we learn that our *avodah* is measured not by quantity, but by how close it comes to perfection. Since Hashem is the ultimate perfection, our goal must be to also achieve the greatest measure of perfection possible for a human being, for we are exhorted to emulate Him and "to be complete with Hashem." Only by being as close to perfect as possible can we hope to have a relationship with Hashem. **8** The *Kohen* is Hashem's representative and the one most directly involved in His most exalted service. He must reflect *shleimus*, perfection, and therefore physical imperfections render a *Kohen* unfit for service in the Sanctuary.

9 The clearest sign of man's inherent imperfection is death. As the verse says (*Tehillim* 82:6): "I said you are angelic, sons of the most high are you all, but like men shall you die." Because man's mortality constitutes the greatest denial of his quest for perfection, the *Kohen*, who is to be the embodiment of perfection, is severely curtailed in his contact with dead bodies. Even ordinary *Kohanim*, who are permitted to defile themselves for their seven closest relatives, are only allowed to do so if the corpses are complete. Though the Torah permits the *Kohen* to relate to the spiritual imperfection of man under the extenuating circumstances of a relative's death, this is only if the body is complete, so at least some semblance of perfection still exists.

13 Sanctaries in Time - R. Jessler

lies in the fact that the very material of the first tablets was "from God." They symbolized the "heavenly" level of Israel at that time. The second tablets were hewn by Mosheh *Rabbenu* from "earthly" material and symbolized the lower spiritual level brought about by the sin of the Golden Calf.

The first tablets were broken by Mosheh when he saw that they no longer represented the true level of the Israelites (*Shemot* 32:19). After much prayer on the part of Mosheh and repentance on the part of the people, God consented to renew His covenant with Israel. As a sign of this He gave Mosheh the new tablets, which corresponded to their new, more lowly *madregah*.

And what a vast distance there was between the two! Had Israel stood its test and been found worthy to receive the Torah on the level of the first tablets, they would have been freed from the power of evil, freed even from death itself (*Avodah Zarah* 5a). As it turned out, Israel now had to face a life of unremitting toil. Torah had to be acquired step by step in constant struggle against the *yetzer ha-ra*.

14

What happened to the pieces of the tablets which Mosheh broke at the foot of the mountain? It may surprise us to learn that they were placed in the Ark, together with the new tablets (*Berachot* 8b). If they represented a *madregah* so high that it was no longer relevant to Israel after the sin, to what end were they preserved?

There is a great lesson to be learned from this. Whatever the person's actual spiritual status at the moment, if he is determined to rise higher he must aim for the top. Our Rabbis tell us that a person should always ask, "When will my deeds resemble the deeds of my forefathers Avraham, Yitzhak and Ya'akov?" (*Tanna de-bei Eliyahu* 1:25). A vision of the very highest is necessary to arouse one from his lethargy to embark on any spiritual journey.

9

Chazal tell us (*Berachos* 5b) that whether one does more or less is insignificant. What one actually accomplishes in this world is in the hands of Hashem. The main consideration is that one direct and concentrate his heart towards heaven. What we can control is the intensity of our desire and purity of our effort in the quest for perfection.

10

After *Bnei Yisrael* were freed from subjugation in Egypt to serve Hashem, the first step in that service was to strive for perfection. That striving took the form of counting seven complete weeks, forty-nine complete days, until the giving of the Torah on the fiftieth day.

11

In each instance cited by the *Midrash*, there was doubt as to what the proper conduct really was. Reuven was unsure if saving Yosef was proper after the brothers judged him a threat to their existence. If Moshe questioned his own suitability to be the Redeemer, Aharon likewise had the right to have reservations concerning his brother's appointment. And similarly, Boaz had grounds for doubts about the convert Ruth, not knowing her sincerity and character.

* Hence they acted without the complete and happy heart that could have made their *mitzvos* perfect, and this blemish was reflected in the outcome of their actions. Yosef was sold into slavery; the mission to Pharaoh met with initial failure (see *Haamek Davar*, *Shemos* 3:18); and David's lineage was impugned.

12 בין השפתים - פן - נח

ועל כן נח אמנם רבו זכויותיו, ואשר אנו מוכיזין זכותו בתפלת ר"ה שלנו אלא שלא גדל, והעיקר שצריך לגדול ולהביא גידולי גידולין, ומה עלינו לדעת שכל מה שאנו משיגים בתורה, ואפילו במשהו, הרי שזה צריך להיות כלי והכנה להתקדמות ולא להשאר באופן פשוט ולהצטמצם, וכמו שאומרים בשם הסבא מקלם זע"א שאמר לתלמידיו: "ילדים, אל תחיו באופן פשוט" שאם תחיו "פשוט" תשארו "פשוטים", וזהו המציאות, דאף שמקיימים מצוות ומתפללים, אולם מ"מ נשארים פשוטים כל החיים, ועלינו תמיד לשאוף לא להשאר פשוטים, ושכל לימוד ותפילה וקיום מצוות יהיו כלי והכנה לגדלות והתרוממות.

15

The preservation of the first tablets together with the second means that we should never lose sight of that sublime *madregah* which we attained before the sin. By considering our loss we may come to yearn for an acceptance of Torah which will be both sincere and sublime.

16

When God told Mosheh to carve two new tablets out of stone, He added, "Like the first" (*Shemot* 34:1). On the simple, factual level this may perhaps be understood. But on the symbolic level? How can two so vastly different levels be compared? On our present level we are subject to the downward drag of the body, while on the higher level we were free from this.

* We must realize that it is possible for us, by determined effort, to achieve such a level of purity of motive and perfection of *middot* that our interests will no longer conflict with our pursuit of Torah and the service of God. Our level will then be comparable — in this respect at least — with the level of the first tablets. Obviously, tremendous effort will be required. There is the need to train one's will to desire nothing but the truth. No one is pretending that this is easy. But it is well-known that every sincere effort we make down here is met by Heavenly aid on a vast scale.

כיצד אחרי המעשים יימשכו הלבבות — כל נחשוב שיש לנו מהלך בזה. גם זהו מהפלא של "מפליא לעשות". הקב"ה הושיב אותנו בעולם המעשה. הרי ישנם כמה עולמות. המקובלים קראו להם בשמות: אצילות, בריאה, יצירה ועשיה. החידוש הגדול של עולמנו זה הוא כי כאן נגמר הכל על ידי מעשי האדם, ולכל רוחניות ולכל שלימות זוכים דווקא על ידי מעשים. כיצד ממעשה גשמי

נוצרה רוחניות, ואפילו יושפע שפע רב לכל העולמות — נבצר מאתנו לדעת. אך הנסיון מורה לנו כי כך הוא. וכך כתב הרמב"ם בביאור משנת "הכל לפי רוב המעשה" — "שהמעלות לא יגיעו לאדם לפי רוב גודל המעשה, אבל לפי רוב מספר המעשים. והוא, שהמעלות אמנם יגיעו בכפול המעשים הטובים פעמים רבות, ועם זה יגיע קנין חזק, והמשל בזה כשיתן אדם למי שראוי אלף זהובים בבת אחת לאיש אחד ולאיש אחר לא יתן כלום — לא יעלה בידו מידת הנדיבות כמו שמגיע למי שהתנדב אלף זהובים באלף פעמים, מפני שזה כפל מעשה הנדיבות אלף פעמים והגיע לו קנין חזק" (אבות ג, טו). הרי דווקא מרוב מעשים נוצר קנין חזק באדם במידת הנדיבות.

הדברים מפליאים. אם יהיה אדם חושב מחשבות גדולות על ענין הנדיבות, ויחדש בו חידושים עמוקים ואמיתיים — לא יקנה על ידי מחשבותיו מידת הנדיבות, ואם יתן לאלף עניים זה אחד — בזה יקנה קנין חזק בנדיבות! הרי מעשים גשמיים יבשים מולידים מידה ומעלה בלב, ומחשבות עמוקות אולי יעוררו את האדם למעשה נדיבות פעם אחת, אבל קנין בנפש לא נוצר על ידן, זהו פלא, אבל ככה מצאו בעלי העבודה בניסיונם. זהו כחו של מעשה! סוד זה של המעשה הוא יסוד גדול בתורה.

22

לאדם ניתנה נשמה עליונה. מי יודע כמה קדושה וכמה מעלות טמונות בה — והכל בכח. עבודתו היא, להוציא כחות אלה כולם אל הפועל, לגלות כל המעלות ולקנות אותן, עד שהדרך שיבור לו האדם הוא — "לב טוב" (אבות ב, יא). מי שקנה מידות טובות עד שנהיה בעל לב טוב, בודאי זכה כבר לכל השלימות. אך עדיין הלב הטוב צריך להגיע לכלל מעשה, ושוב אנו נוקקין לרמב"ן, שכתב בפרשת העקידה עה"פ "והאלקים ניסה את אברהם" כדברים האלה:

23

"ענין הנסיון הוא לדעתו בעבור. היות מעשה האדם רשות מחולטת בידו, אם ירצה יעשה ואם לא ירצה לא יעשה, יקרא נסיון מצד המנוסה אבל המנסה ית' יצוה בו להוציא הדבר מן הכח אל הפועל, להיות לו שכר מעשה טוב לא שכר לב טוב בלבד. ודע כי השם צדיק יבחן כשהוא יודע בצדיק שיעשה רצונו והפך להצדיקו יצוה אותו בניסיון, ולא יבחן את הרשעים אשר לא ישמעו. והנה כל הנסיונות בתורה לטובת המנוסה" (וירא, שביעי).

הרי גם "לב טוב" עדיין אינו התכלית האחרונה, והמעלות והמידות הטובות מוכרחות להגיע לכלל מעשה. ואם שכר המעשה הטוב הוא הרבה יותר גדול מאשר שכר לב טוב, אנו מבינים כי המעשה הטוב הוא יצירה חדשה לגמרי לעומת טוב-הלב. אכן, מעשה טוב הוא יצירה חדשה! על העקידה עצמה אין לנו לחשוב כי בקלות היא עלתה לאאע"ה וליצחק אע"ה. חז"ל מספרים במדרש תנחומא כמה טענות חזקות טען עליהם השטן כדי לעכבם, וכמה מכשולים עמדו להם על דרכם אל הר המוריה, וממש כל צעד וצעד עד שם היה נסיון. וזוהי האמת: עד כמה שיש לאדם לב טוב — כל קושי העבודה הוא להוציא המעשה הטוב אל הפועל.

25

אבי ה"מוציאים אל הפועל" היה אאע"ה. הרבה חכמים גדולים הגיעו להכרות אמיתיות, אך לא הוציאו אותן לכלל מעשה, או שהסתפקו בחכמתם או שנכשלו בביצוע ההכרה. ובוא וראה עד היכן הדברים מגיעים: אברהם זכה לגילוי שכינה ותוך כדי ההתגלות ראה שלשה ערבים עומדים, ומיד ביקש מהקב"ה: "ויאמר אד' אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך" (תחילת וירא, וקבע בזה הלכה: "גדולה הכנסת אורחים מאשר פרידת המלאכים" (אברהם עווננו עומד ובאמת הקב"ה המתין לו, שכתוב אחרי פרידת המלאכים "ואברהם עווננו עומד לפני ה'"), וזה תיקון סופרים שהיה צריך לכתוב "וה' עווננו עומד על אברהם" (שם, שני). הרי קבלת פני שכינה היא תכלית תקות אדם ופסק אאע"ה הלכה כי הכנסת אורחים שהוא מעשה קטן ויבש, גדולה ממנה, ומסתמא זהו גם כבודו ית' שיפנה מההתגלות אל המעשה. וזהו היסוד: מעשה פשוט של הכנסת אורחים הוא הוצאה אל הפועל הטוב לעומת גילוי שכינה, ומעשה עדיף!

המתפתח לעבודה ולשלימות הוא המעשה. מהו כחו של המעשה? הרמ"א כתב בביאור ברכת "רופא כל בשר ומפליא לעשות": "ועוד יש לפרש שמפליא לעשות במה ששומר רוח האדם בקרבו וקושר דבר רוחני בדבר גשמי" (א"ח ו, א). המוח הוא אבר גופני גשמי — וע"י המוח נוצרה מחשבה רוחנית והכרה אמיתית; כיצד נקשר רוחניות טהורה באבר גשמי — זהו "ומפליא לעשות". אי אפשר לאדם לעמוד על זה. על דרך זה יש להבין כחו של המעשה: ממעשה גשמי יבש נוצרה רוחניות באדם, וגם בזה אין לנו מהלך. והנה נתבונן בדברי ס' החינוך על הלאו שלא לשבור עצם מן הפסוק:

"ואל תחשוב בני לתפוס על דברי ולומר: ולמה יצוה אותנו השי"ת לעשות כל אלה לזכרון אותו הנס, הלא בזכרון אחד יעלה הדבר במחשבתנו ולא ישכח מפי זרענו? כי לא מתכמה תתפסני על זה ומחשבת הנזכר ישיאך לדבר כן. ועתה בני אם בינה שמעה זאת והטה אונך ושמע, אלמדך בתורה ובמצוות: דע, כי האדם נפעל כפי פעולותיו, ולבו וכל מחשבותיו תמיד אחר מעשיו שהוא עוסק בהם אם טוב ואם רע. ואפילו רשע גמור בלבבו וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום — אם יערה רוחו וישם השתדלותו ועסקו בהתמדה בתורה ובמצוות, ואפילו שלא לשם שמים, מיד ניטה אל הטוב, ובכח מעשיו ימית היצה"ר, כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות. ואפילו אם יהיה אדם צדיק גמור ולבבו ישר ותמים, חפץ בתורה ובמצוות, אם אולי יעסק תמיד בדברים של דופי, כאילו תאמר דרך משל שהכריחו המלך ומנהו באומנות רעה, באמת אם כל עסק תמיד כל היום באותה אומנות, ישוב בומן מן הזמנים מצדקת לבו להיות רשע גמור, כי ידוע הדבר ואמת, שכל אדם נפעל כפי פעולותיו כמו שאמרנו. ועל כן אמרו חז"ל רצה המקום לזכות ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, כדי להתפיס בהן כל מחשבותינו ולהיות בהן כל עסקנו להטיב לנו באהריתנו, כי מתוך הפעולות הטובות אנהנו נפעלים להיות טובים וזוכים לחיי עד".

19

יש עוד מהלך עמוק בענין המעשה. הרמב"ן כתב בביאור הפסוק הראשון של התורה:

"הקב"ה ברא כל הנבראים מאפיסה מחולטת ואין אצלנו בלשון הקדש בהוצאת היש מאין אלא לשון ברא. ואין כל הנעשה תחת השמש או למעלה הווה מן האין התחלה ראשונה, אבל הוציאים מן האפס הגמור המחולט יסוד דק מאד אין בו ממש, אבל הוא כח ממציא, מוכן לקבל הצורה ולצאת מן הכח אל הפועל, והוא החומר הראשון, נקרא ליונים היוליי, ואחר ההיוליי לא ברא דבר אבל יצר ועשה ממנו כי ממנו הוציא הכל".

20 בשאר ימי בראשית הוציא הקב"ה בכל יום דבר אחד מן הכח ההיוליי אל הפועל. הרי כל ענין מעשה בראשית, אחר בריאת היש מאין, היה בגדר "הוצאה מהכח אל הפועל". על דרך זה מבאר הרמב"ן עה"פ "אשר ברא אלקים לעשות" כי בשבעת ימי בראשית גלומים כבר כל השית אלפין שנין של העולם, ובכל אלף מהן יוצא שוב אל הפועל מה שהיה בכח בימי בראשית: באלף ראשון יצא אל הפועל מה שהיה גלום ביום ראשון וכו', עד שיום הששי, יום בריאת האדם, יוצא אל הפועל באלף הששי שבו יתגלה המשיח, האדם הגדול.

21 נמצא לפי זה, כי כל הבריאה מהתחלה עד סוף, היא מהלך אחד של יציאת כחות אל הפועל, הן ימי בראשית עצמם והן כל שית אלפין שנין שהעולם קיים. והנה אם כל הבריאה הועמדה על יסוד זה, נבין כי גם האדם נברא במעלות בכח, וכל עבודתו בחייו היא, להוציא כחותיו אל הפועל. ולא רק כחות עצמו. גם התורה ניתנה לנו שנוציא את הגנוז בה אל הפועל, לפסוק הלכות, לעמוד על סודות, ולקיימה בפועל. ועוד זאת, כי הרבה עולמות ישנם למעלה מעולמנו. בכל עולמות אלה גנוזים כחות וסגולות עד אין שעור, וכולם עומדים מעל לעולם העשיה ומחכים לאדם, שעל-ידי מעשיו יוציא כל הגנוזות אל הפועל!

24

דוגמה לענין: "חז"ל אמרו שנסמכה פרשת פוטיפר לפרשת תמר לומר "מה זו לשם שמים אף זו לשם שמים" (רש"י וישב תחילת חמישי). ומה גדול ההבדל ביניהן: תמר כשהוציאה להישרף קבעה הלכה כי "גנוז לו לאדם להפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פניו חברו ברבים" — ואשת פוטיפר כשיוספ סירב לה הלשינה עליו והיה גנוז לה שיינה, ואיה "לשם שמים" שלה?! אכן, הרבה מכוונים בלבם לשם שמים, אך כאשר הדברים יוצאים אל פועל המעשה נהפכה הקערה על פיה ויוצא ההפך הגמור מה"לשם שמים". כזה הוא הקושי של הוצאת הדברים מהכח אל הפועל, עד שניתן להיאמר כי ה"פועל" הוא יצירה חדשה לגמרי לעומת ה"בכח".

כמה שאדם מוציא הדברים מהכת אל הפועל הוא נהיה יוצר חדשות. הוא

נהיה יוצר תורה ועושה את עצמו. וכך אמרו חז"ל עה"פ "אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם — א"ר חמא ב"ר חנינא אם שמרתם את התורה הריני מעלה עליכם כאילו אתם עשיתם עצמכם ועשיתם אותם. א"ר חנינא בר פפי אמר להם אם שמרתם את התורה הריני מעלה עליכם כאילו עשיתם עצמכם ועשיתם אותם" (ויקרא פ"ה ו). השומר תורה למעשה נחשב לו כאילו יצר את המצוות עצמן, כי כך הוא: קיום המצוות בפועל בשלימות דורשת עמידה בנסיגנות רבים וכוונה רבה ודקדוק על כל פרט, עד שקיים המצוה היא יצירה שלמה של האדם, ולעומתה המצוה הכתובה בשלחו ערוך היא עדיין "בכח". ועוד זאת כי האדם המקיים המצוות נחשב לו כאילו עשה את עצמו מחדש, ואכן המקיים מצוות בשלימות נהפך לאיש אחר. בלי מצוות הוא "אדם בכח"; המעלות הגנויות שנשמתי אינן יוצאות אל הפועל, כי רק המצוות הן הן סוד ההוצאה אל הפועל הגמור. הוי אומר, כי המפתח לכל העבודה ולכל שלימות הוא המעשה. (עיינו בזה דעת חכמה ומוסר ח"ג, עמ' קנ"ו, רמז וכו').

28

ואף זכה בזה יהודה לדורות, דמצינו שיעקר המסירות נפש היה מצוי אצל שבט יהודה, וכגון נחשון בן עמינדב, וכן חור שמיחה בעושי העגל. ורואים אנו מזה יסוד גדול בכוחות הנפש שמה שאדם מוציא אל הפועל, וכפי המדה והתנאים שיצאו על ידו לפועל, כך נעשה הקנין-בנפשו, ויתכן שאף לדורי דורות ישאר כך קנינו. וכן מצינו אצל יהודה שעל ידי הודאתו זכה למלכות לדורי דורות עד יבוא שילה, ומשיח ה' בכלל זה, הרי דלכל דבר צריכים אנו שיהיה בזה קנין להוציא מהכת אל הפועל. וזהו היסוד של הנסיגנות שנתנסו בהם גדולי עולם, וזה אף שגלוי וידוע לפנינו שלא חסר כלום בהכנתם הנפשית והוא כדי שיוציאו אל הפועל ויקנו בנפשם את המעלות.

29

ומצינו בחז"ל שם (אות ו) שקנינה של רחל לעמוד בנסיון יום יום היה קנין לדורי דורות, "ר' יוחן בשם ר' בנימין אמר, בניה של רחל נסן (נסיגון) שונה וגדולתן שווה, נסן שווה ויהי כדברה אל יוסף יום יום", (ובמרדכי נאמר) "ויהי כאמרם אליו יום יום" (אסתר ג), והוא ענין גדול לעמוד בנסיון יום יום שלא תהיה בזה הזוה כל שהיא, ושלא יתגב איזה ספק בלב דאולי אף על פי כן הוא טועה, ואולי עליו להשתחוות להמן הרשע, והרי סוף סוף לא היה בזה כל כך הלכה ברורה שאסור להשתחוות להמן, אולם מתוך שזה נעשה קנינם של בני רחל, לא לזו אפילו בזיו כל שהוא ולהשמע לפתויים והסתות. והוא אותו יסוד שראינו לעיל, יסוד גדול בקנינים הרוחניים, שאפילו כשהאדם מוכן לנסיגנות מצד יראתו והכרתו, אולם כל שלא עבר את השלבים של "הלמעשה", אין זה עוד קנינו המוחלט, ולכן ג"כ כמדת עמידתו בנסיון וכל מה שמתלווה בזה נעשה הדבר קנינו, ואם זה קדוש שם שמים בפרהסיא, הרי נעשה הדבר קנינו "בפרהסיא", היינו שכל עיקר שמו המלא נחשב ע"ש הקב"ה, ואם זה בהסתר הרי שרק בהסתר יש בו אות א' משמו של הקב"ה, וזה אף שיתכן שנסיגונו הוא גדול יותר.

33

דברי המדרש תמיהים. וכי רק בשביל שהקב"ה מכתוב עליו צריך לעשות מצוה בלב שלם? הלא חובת האדם היא לעשות כל מצוה בלי קוותו לתשלום שכר. ואם אמנם קשה להיות במדרגה כזו, להיות כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס, אבל גדולים וקדושי עליון כראובן, אהרן, ובעז, ודאי שבכחם היה לעשות מצוה כתקונה בלי תקות השכר הזה. ועוד יש להבין מהו באמת השכר בזה שכתוב בתורה — מה יתן לו עתה, ומה יוסיף לו זה.

34

אך באמת גדול וחשוב מאד השכר הזה שנכתב איזה דבר טוב בתורה, כי עליו לדעת שהפאר והתפארת במה שזוכר בתורה איזה מעשה טוב אינו דומה לחילה למה שאנשים בדרונו מתפארים כשזוכר שמם בעתון יומי שקוראים אותו כחצי שעה ומיד הנהו מזדלזל באשפות, כי כל מה שזוכר בתורה מאבותינו ה' אינו בלבד הסיפור ממה שקרה בדורם, אלא הרי מעשה זה שפעלו עשה רושם בבריאה ונתבלטה באורות התורה משרשה ועד סופה, ואפי' בשרוש התורה שביד הקב"ה כביכול שזה שעשועיו ג"כ נתוסף איזה אור ע"י מעשה טוב שעשה, ואור זה נמצא תמיד, שהתורה קיימת לעולם ונשמתי האדם שהיא ג"כ לעולם נהנה מזה שמעשיו נזכרים ונשמתי חלה האורה לייש

איתא בגמ': אמר רב חנא בר ביזנא א"ר שמעון חסידא, יוסף שקידש שם שמים בסתר הוסיפו עליו אות אחת משמו של הקב"ה, יהודה שקידש שם שמים בפרהסיא נקרא כולו על שמו של הקב"ה. (סוטה ל"ו ע"ב).

יסוד נפלא רואים אנו מדברי חז"ל אלו, דכל מה שהאדם פועל בעולם הזה, הרי הוא קונה מעלות בנפשו, ואם זכה לקדש שם שמים הרי זה הוספת מעלה בעצמו. והרי ברור שקדוש שם שמים של השבטים היה תוצאה של הכנת הנפש לפי דרגתו של כל אחד ביראה ובחכמה, ובכל זאת הקידוש שם שמים בפועל הוא זה שפועל לקנות תוספת המעלה. ולא עוד, הרי יתכן שהנסיון של יוסף הצדיק היה גדול יותר מנסיונו של יהודה, אולם מכיון שכך נתגלגל הדבר שקדוש שם שמים של יהודה היה בפועל בפרהסיא, לכן הקנין היה גדול יותר אצלו, עד שנקרא כולו על שם הקב"ה, וזה אף שהכנת הנפש של יוסף יתכן שלא הייתה פחותה משל יהודה.

30

וזוהו גם הסוד של היסורין שאמרו חז"ל שהיסורין הם המקיימים את כלל ישראל (עי' מדרש תהילים פצ"ד ב), ומעשי אבות סימן לבנים (עי' ב"ר פ' ע"ו), שהרי יעקב אבינו ע"ה נתייסר ביסורין איומים עד שהעיד על עצמו שמעטים ורעים היו ימי חייו, ואומרים חז"ל ביקש יעקב לישב בשלווה קפץ עליו רוגזו של יוסף, צדיקים מבקשים לישב בשלווה אומר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא אלא שמבקשים לישב בשלווה בעולם הזה, (רשי תחלת פר' וישב, ראה בראשית רבה פר' פ"ד אות ג), ולכאורה אם מתוקן הוא כבר להם העוה"ב מה חסרון יש עוד, והרי כל עבודת העוה"ב היא להיות מתוקן לעוה"ב, וכי מפני טענה זו לחדוד מגיע להן יסורין?

31

אמנם רואים אנו מזה שכל מה שמתוקן לו לאדם, ועל ידי שזה עובר את השלבים של יסורין, על ידי זה מתחזק הדבר ונעשה קנינו המוחלט שלא ימוט ממנו. ואין אנו יודעים מסודן של הדברים ולא כלום, אולם מכיון שרואין אנו מדברי חז"ל שיסורין הם מהדברים שעל ידיהם מתקיימות המתנות טובות של תורה וארץ ישראל (ברכות דף ה'), למדין אנו שיסורין הם הקנין לענין מעלות רוחניות.

32

וזוהו כל היסוד של עולם המעשה "היום לעשותן ומחר לקבל שכר" (עירובין כ"ב, ע"ז ג' ע"א) והרי דלא יתכן מנוחה ושלוה בזה, שמכיון שכל זמן שהאדם שרוי בעולם הזה הרי הוא שרוי בעולם המעשה, הרי שלא יתכן להיות שחי בשלווה, כיון שעולם המעשה מחייב הוספת קנין על קנין כדי שהמעלות יהיו יותר ויותר שייכין לו. וע"י שאדם עומד בנסיון למעשה במדה זו מתגדל הקנין האמיתי בעולם הבא, ומאידך ככל שמתרשלים בזה כל שהוא, הרי החסרון בקנין, ובבעלות על המעלות, מתגדל במדה עצומה רח"ל. ויעוי' בטור או"ח ריש הלכות חנוכה משי"כ הבי"ח, שמכיון שנתרשלו בעבודה לכן היתה הגזירה לבטל מהם את העבודה, ועל ידי שחזרו בתשובה ומסרו נפשם על העבודה הרי זכו לעזרת ה' על ידי הכהנים עובדי העבודה בבית ה'. והרי שהתרשלות משהו אחריתה מי ישורנו, ועיקר הקנין שזכינו לעולמים לנס חנוכה על ידי מסירות נפש הוא בא, והן הן היסורין והמסירות נפש של אבותינו ה' שעמדו לכל הדורות הבאים אחריהם שפך השמן, אור התורה ישאר בטוהרתו עד ימינו אלה, בעוה"שית.

35

אך עדיין לא נתישב לנו, כי אפי' לשכר כזה לא ה' לגדולי עולם קדושי ה' לצפות ובשביל זה לעשות את המצוה כתקונה יותר מאשר עשו כשלא ידעו שהקב"ה מכתוב עליהם ככה. ועוד צריכים להבין המשך דברי המדרש, לשעבר

אדם עושה מצוה והנביא כותבה ועכשיו וכו' והקב"ה חותם על ידיהם, מה ענין של כתיבה זו ואיזה שייכות יש לה לשכר שהקב"ה מכתוב עליו בתורה?

בשנתבונן בספורי התורה נתפלא הפלא ופלא, שיש אשר נכתבו ספורי מעשיות מקורות חיי אבותינו בפרטות ודייקנות גדולה ויש אשר תקופות שלמות וחשובות בחיי האבות הקי לא נזכרו בתורה כלל. הנה למשל מחיי אברהם אבינו עד היותו בן ע"ד שנה לא נזכר מאומה אע"פ שבהיותו בן ג' שנים הכיר את בוראו. מחיי מרע"ה לא נזכר מאומה מהיותו בן י"ג שנה עד היותו בן שמונים שנה שבחרו שומר ישראל לבא לדבר אל פרעה, מלבד בקצרה מעשה בנות יתרו. ואם נסמוך על האגדה שמלך מ' שנה על מלכות כוש (והא"ע שמות ב' כ"ב הכתישה) — הלא נתפלא מאד שלא נזכר דבר בתורה מכל הגדולות והנצורות שעשה משה בעת מלכו על בני כוש.

37 אבל באמת לא מה שנמצא אנחנו, הלושי הראות, לדבר חשוב תמצא אותה התורה לדבר חשוב. התורה הקי היא תורת הבריאה, וכשם שבריאת העולם בהתחדשותה נתבלטה באותיות התורה ובספורי הדברים הם — כמ"כ כל הדברים שארעו אח"כ שיש להם ערך בהתפתחות הבריאה ובהובלתה לתכליתה הנצחית מוצאים הם את הדם בתורת החיים הזאת. ולכן אם זכה האדם שאיוה מאורע שאירע אתו נרשמה בכתבי הקדש אין זה אלא מפני שהוא דבר שממנו נבנה העולם, וזה לא נעשה תמיד ע"י דברים מפורסמים וגדולי הרושם. יש אשר ימלך איש כמרע"ה על בני כוש ויפעול גדולות ונצורות ובכ"ז לא נשתת ממנו העולם ואין לזה ערך הסטורי כפי ההבחנה האמיתית של תורתנו הקי, ויש אשר יעשה אדם מעשה קל והרי נכתב זה בתכנית הבריאה — תורתנו הקי — כי ערך הסטורי יש לזה.

ובזה יבואר לנו שאלת המדרש, שאם עד עכשיו היו המצוות האלה שיש להם ערך הסטורי בהשתלשלות הבריאה ונכתבות בתורה, עכשיו שאין עוד נביא וחזון מי כותב? האם באמת אין עוד עכשיו מצוות כאלה שיש להן ערך כזה שראיות הן להכתב בכתבי הקדש? — והרי מעשי בני אדם ופעולותיהם הם הם שיבאו ס"ס את העולם לתכליתו, וכל זמן שלא הגיעה עדיין העת הזאת דאי שישנו מצוות כאלו שפועלות בבניו הבריאה — ומי כותב? וכאן מגלה לנו המדרש חודש גדול, כי לא נגמרו כתיבי הקדש בשרשם. עדיין כתיבי הקדש נכתבים ונעשים בכל דור ודור אלא שאין לנו לא נביא ולא חזון אשר ימסור לנו את דברי התורה הזאת. אבל עדיין התורה הולכת ונכתבת הלאה. וזהו מה שאמרו חז"ל כי אלי ומלך המשיח, אלה השנים העומדים וצופים תמיד מתי יגיע קץ הפלאית — אלי אשר עליו נאמר כי מחזיק הוא בכסא הכבוד ובוכה ומתחנן שישלחוהו בשליחותו, זה שעתיד להיות מבשר הגאולה; ומלך המשיח אשר אמרו חז"ל בסנהדרין (צ"ח ע"א) „דיתבי אפתחא דקרתא בני עניי סובלי חלאים וכולן שרו ואסירי בחד זמנא איהו שרי חד ואסירי חד, אמר דלמא; מבעינא דלא איעכב" ועיי"ש כל הענין, שעליו נאמר בישע"י (נ"ג ד') „אכן חללינו הוא נשא, ומכאובינו הוא סבלם ואנחנו חשבונו גנוע מוכה אלקים ומעונה והוא מחולל מפשעינו מדוכא מעונותינו"; והם העומדים

ומצפים על כל מאורע ומאורע המוליד הוא אל תכלית הטוב או ח"ו מרחיק ממנו — הם כותבים כל מצוה שיש לה ערך תכליתי והקב"ה חותם על דם.

ולכאורה הדברים מתמיהים לב הלומד, מהו שהשוו חז"ל מעשהו של בועז למעשיהם של ראובן ואהרן. הלא שם אצל ראובן ואהרן, היו הענינים אשר התעסקו בהם, ענינים רמים ונשגבים, גדולים ונפלאים עד מאד. זה נתעסק בהצלת נפש מישראל, בעמדו יחידי כנגד הסכמת שאר אחיו, שבטי י"ה, וזה נתעסק בהטית שכם למען גאולת ישראל, בהעבירו מלכ משה אחיו הקטן ממנו, את נטית המחשבה שלא לקבל את מינוי השליחות מחשש שמא יפגע הדבר בכבודו של אהרן אחיו הגדול. וכיון שהענינים שנתעסקו בהם היו ענינים נשגבים עד מאד, שומה היה עליהם להתבונן בהם ולהעמיק בהם עוד ועוד. כדי לעשותם על מתכונתם בשיא השלימות הראויה להם. אבל מעשהו של בועז, לכאורה לא היה בו אלא ענין פשוט של קיום מצות אהבת הגר, ודי לו לבעוז ב"ויצבט לה קלי" ומה עליו עוד לעשות לה. ומה גם שבאמת נהג עמה באופן מיוחד בכל עניני הליקוט והקצירה, והוסיף גם עתה להטיב עמה בהזמינה להיטב סביב לשולחנו, וגם נתן לה מן השבלים הקליות בתנור ותאכל ותשב ותרור, וכי אין די בכך, אלא שגם עגלים פטומות היה צריך להעלות לפניו למאכל האמנם? ! והלא לא מיעט לה ולא גרע לה ממאכלו הוא וממאכלם של שאר הקוצרים, ואותה מנה אשר היתה למאכל כולם, היתה גם לה למנה, ומרוע תבעוהו שלא האכילה עגלים פטומות? ועוד גם זאת, וכי דרך היא להביא אל השדה עגלים, לשוחטם, לבשלם ולפטמם, ולהעלותם על שולחן העץ שבשרה עד שאתה מוזקק לבעוז — גדול הדור — שינהג כך בכבודו ובעצמו — שלא כדרך העולם — וכל כך למה? כדי להיטיב את לבה של אותה גיורת בתוספת הטבה, יתר על כל מה שהפליא לעשות עמה כבר. תביעה

בשעה שבא ראובן להציל את אחיו יוסף לא ידע כי הוא פועל בזה דבר חשוב, שבבנין עולם חלקו, ובשביל כך לא ידע שהכתוב יכתוב עליו „וישמע ראובן ויצילוהו מידם". אהרן הכהן ביצאו לקראת משה אחיו לא ידע שהוא עושה כאן דבר חשוב לתכלית העולם אלא חוב מוסרי מאח לאחיו. אבל הקב"ה ידע שבוה נתן אהרן כח למרע"ה למלא את שליחותו הכבדה ורבת האחריות, כי בחשבו שבג"י לא יאמינו לו ופרעה לא ישמע לו. ובחשבו שאהרן יצטרע שאחיו הקטן זכה להמנות לגדולה ולא הוא, לא ה"י לו אמץ ומרץ ללכת בשליחותו. ובבא אהרן לקראתו וישתחו וישק לו וראהו „ושמח בלבו" נתאזר משה על ידו חיל ללכת בשליחותו של מקום במרץ ועזו להוציא את בני"מ מאמ"ע ולהביאם להר סיני לקבלת התורה; ובוה הרגיעו הקב"ה באמרו אליו „הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו". וכן בבעז מצינו שלא הזכיר הכתוב רק ברמז כל מה שעשו גדולי המדינה ומפרנסי הדור, האפרתים, אלימלך, מחלון וכליון, (עיי רות רבה א' ד') ובבא הדבר למעשה בעז ורות שהי' כאן רק מעשה מוסרי שבעז מצא לנכון להסביר פנים לגיורת זו שבאה לחסות בצל כנפי השכינה „ויצבט לה קלי", מעשה זה נרשם בתכנית הבריאה ויש לזה ערך הסטורי כי בוה מצאה רות און בנפשה להתקרב אליו ועי"ז נבנה בית דוד שעל ידו תתקיים תכלית יעדיו עם ישראל ותכלית הבריאה.

ולכן הידע איש להחשיב ולהעריך את ערך איוה דבר טוב שהוא עושה!! הלא יש אשר נדמה לו כדבר קטן וקל ובאמת הכתוב מכתוב עליו מעשה זה שעשה. ולכן צריך האדם לעשות המצוות בלב שלם ושמח, ולהבין כי אפילו מצוה קלה יש בכחה לפעול בבנין העולם וזהו כוונת חז"ל במאמרם „אילו היה יודע וכו'". וזהו מה שאמרו חז"ל אמר ר' אחא יפה שיתחן של עבדי אבות לפני המקום מתורתו של בנים שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמזיה. (עיי רש"י בראשית כ"ד מ"ב). והיינו שאפילו הפרטים הכי קטנים של מעשה אליעזר הם ערכים חשובים הסטוריים שהרי על ידם נשתלשלו דברים שמהם נבנה בית ישראל — תכלית הבריאה.

והנה, המתבונן כראוי במאמרם ז"ל, משכיל אל כוונתם שכאו בוה ללמדנו שעל האדם העושה מעשה טוב, חלה חובה גדולה של התבוננות בהיקף ובגובה הענין אשר לפניו, כפי הראוי לאותו ענין ומעשה. כי כאשר יתבונן כראוי בעומק הדברים, אירא תהיה השתדלותו והתאמצותו במעשה יותר גדולה ונכבדה. והוא הדבר אשר היה במעשהו של ראובן, שכיון שחלק בדעת-תורתו על הסכמת אחיו להכות את יוסף נפש, היה לו להתבונן עד היכן מגיע מעשה זה, אשר יש בו גם הצלת נפש הצדיק כיוסף אחיו, וגם מניעת צערו של יעקב אביו, בחיר האבות הקדושים. ואם היה מתבונן כראוי בעמקותם של דברים, היה נוטל את יוסף על כתיפו, וכך מוליכו חזרה אצל אביו המייחל לבואו והחרד לשלומו.

41 כך גם אהרן הכהן, נביא ד' זבחירו, היה לו להתבונן במעשה הליכתו לקראת משה אחיו ופגישתו עמו, וכשהיה מעמיק בדבר היה נוכח שהשמחה המתעוררת בלבו באותה שעה, אינה רק השתתפות בשמחה משפחתית, כי אם שמחה גדולה ועצומה על גאולתם של ישראל ההולכת ומתרחקת עתה עם מינויו של משה

לשליחות הגדולה הזו, ואז ודאי היתה השמחה אשר בלבו גועשת על גדותיה, עד כדי קבלת פנים בכלי זמר, בתופים ובמחולות.

והוסיפו חז"ל לבאר דגם במעשהו של בועז היתה פגימה בשלימותו, בדמיון למה שהיה אצל ראובן ואצל אהרן. שאילו היה בועז מתבונן במעשהו, לא היה מסתפק בחסד אשר עשה עם רות להושיבה אצל שולחנו ולהאכילה מפתו. אלא עוד גם זאת היה עושה עמה להאכילה עגלים פטומות.

42 אלא על כרחך למדים אנו חידוש גדול מדברי חז"ל, שבכל מעשה פשוט-של גמילות-חסד ערכו רם ונישא, שכן טמונים בו ענינים גבוהים ונשגבים, עד כדי בנית מלכות בית דוד ויצירת מלך המשיח — כפי שאכן היה סופו של אותו חסד עם רות — ואי אתה יודע מתן שכון של מצוות ואי אתה יודע עומק תוצאותיהן של מצוות. ועל כן אין לך להביט אל המעשה החיצוני כמות שהוא, אלא אל העמקות הנפלאה הטמונה בו, אשר תוצאותיה נשגבים למעלה למעלה.